

Az európai uniós és a hazai erdészeti szaporítóanyag-gazdálkodás

Változások várhatóak a szabályozásban

Az Európai Unió Bizottsága az idei évben újra belevágott, hogy rendeleti szinten szabályozza az eddig „csak” irányelvvel szabályozott erdészeti szaporítóanyag-termelést és -forgalmazást. Az 1999/105 EC irányelv bizonyos tekintetben valóban elavult, mivel az elmúlt 20–25 évben a világ hatalmasat fordult, gyorsult ez idő alatt. A termelési feltételek, módszerek, sőt maguk a termelők is sokat változtak, a modern technológiák, a digitalizáció is a szabályozás újratervezését veti fel. Hazánkban az EU-csatlakozásra idézített 110/2003 FVM rendeletben szabályoztuk le ezt a szakterületet az irányelv előírásainak megfelelően.

A Bizottság változtatási szándékát viszont nagyon komolyan kell venni. Ugyanis amíg az irányelv „csak” egy iránymutató ajánlás a tagországi jogszabályok kialakításához, addig a most bevezetni kívánt *EU-rendeletet* már kötelező jelleggel, azonos szöveggel kell a tagállamoknak átvenniük, ami teljesen lekorlátozza az egyes országok különbözőségeiből adódó sajátosságok megjelenítésének lehetőségét.

Ezért már most, a rendelet szövegének kialakítása során komoly harcot kell vívniunk azért, hogy a végén a mi viszonyainkra megfelelő és az eddigi gyakorlatunkhoz nagyon hasonló végeredményt kapjunk az új rendelettel.

Fontos tehát tudnunk azt, hogy mihez is kell igazodnunk, miből indulunk ki most, hogy néz ki az erdészeti sza-

porítóanyag-termesztésben a jelen és a közeljövő.

Mint tudjuk, az erdészeti szaporítóanyag-gazdálkodás legfőbb feladata az erdőállományok, faültetvények felújításához, telepítéséhez szükséges hagyományos és nemesített szaporítóanyag megfelelő mennyiségben és minőségben történő megtermelése.

A 2012 és 2022 közötti időszakban az erdészeti szaporítóanyag megtermelt mennyisége Magyarországon 2016-ig fokozatosan növekedett, mintegy 250 millió db/év szintre, majd ezután visszaesett a 2012-es szintre, (mintegy 150 millió db/év), amit azóta is tartunk. Természetesen a hazai kemény lombos fajokból termelődik a legtöbb facsetete, beleértve az akácot is, melynek további mennyiségi növe-

kedése várható a jövőben az új erdőtelepítésekben. Klímaváltozási okokból visszaszorulóban van a fenyőcseteték termelése, a cserjék termelése pedig várhatóan stagnálni fog. *Erősen visszaszorult a ritkább elegyfajok és mellékfajok csetetetermelése.*

Az erdőtelepítések mértéke mint a szaporítóanyag-keresletet befolyásoló egyik fő tényező, hatással van az évente megtermelésre kerülő szaporítóanyag mennyiségére, hiszen az a folyamatos termelés likviditását hivatott biztosítani. Bár a kapcsolat éves szinten vagy néhány évet felölelő időtartam-

ban nem feltétlenül mutatható ki, hosszú távon viszont a hatás igazolható. Ebben a tekintetben jelenleg egy erős felívelő tendencia mutatkozik.

Az Országfásítási és erdőtelepítési program mintegy 50 ezer ha új erdő telepítéséhez kíván minőségi erdészeti szaporítóanyagot. Emellett egyéb pályázati lehetőséget is kaptak a csemetekertek, elsősorban gépfejlesztésre, így remélhetően hamarosan ismét megnövekszik a csemetetermelés volumene.

A termelő szektorokat tekintve az adatok jellemzően nem fognak változni a közeljövőben, *továbbra is biztosan a magánszektor termelése lesz a számottevő.* Az erdőgazdaságok várhatóan fokozatosan csökkentik vagy esetleg szinten tartják a szaporítóanyag-termelésüket. A társas vállalkozások és szövetkezetek, bár nem képviselnek jelentős arányt, termelési színvonaluk feltehetően nem fog jelentősen megváltozni. *Az erdészeti szaporítóanyag adatbázis alapján bár hazánkban jelenleg 700 db föléi engedélyes erdészeti csemetekert van, de ezek közül csak 320 folytatott termelést 2022-ben.*

Az erdészeti szaporítóanyag-gazdálkodás alapját a nyilvántartott, ellenőrzött szaporítóanyag-források képezik. Fő állományalkotó fafajaink és elterjedtebb elegyfajaink esetében ugyanis a szaporítóanyag termelésére és felhasználására minősítési és származásigazolási kötelezettség vonatkozik, míg néhány fafaj esetében csak el-

lenőrzött és nyilvántartott termesztést ír elő a jogszabály. Ezeket a rendelkezéseink I. mellékletének A és B fafajlistája tartalmazza.

A szaporítóanyagok forgalomba hozatalának minimális alapvető követelménye a begyűjtés helyének ismerete, ami a szaporítóanyagot származás-azonosított kategóriába sorolja. A szaporítóanyag-hatóság e szaporítóanyag-forrásokat regisztrált, származás-azonosított kategóriaként tartja nyilván.

A regisztrált, származás-azonosított kategóriába tartozó szaporítóanyag-források darabszáma hazánkban a NÉBIH nyilvántartása szerint 2022-ben mintegy 1530 db, összterületük pedig mintegy 312 ezer hektár volt. Ezen felül vannak a magasabb szaporítási fokozatú, minősített törzsültetvények, amelyek lehetnek kiválasztott magtermelő állományok, anyatelepek és a magtermesztő plantázsok.

A rendelkezésre álló adatokból világosan látszik, hogy a magyar szaporítóanyag-termelés alapvetően *alapanyag-biányos gazdálkodásban van.* Már az elmúlt években is mutatkozott hazánkban *a klímaváltozás negatív hatása, amely folyamatos maghiányt okozott az erdészeti magok tekintetében.*

Fő fafajainkból a legtöbb szezonban külső források igénybevételére volt szükség, elsősorban Románia, Erdély területeiről. Bizonyosnak tekinthető, hogy a klímaváltozás irányának megfelelően DK-i irányból, tehát Bulgáriából, Szerbiából is jelentős szaporítóanyag-behozatalra lehet szükség. Ugyanilyen okokból és célból a magyar erdészeti szaporítóanyag pedig ÉNY-i irányban lesz kelendő, Ausztria, Németország, Franciaország stb. területein.

Ez a kiindulási helyzet. Mit ajánl nekünk ehhez képest az új EU szaporítóanyag-rendelet?

Az erdészeti szaporítóanyag szakterületen Magyarország sok évtizedes hagyománnyal rendelkezik mind a termelés/

forgalmazás mennyiségét és minőségét, mind pedig azoknak a hatósági ellenőrzését tekintve.

A szakterület uniós szintű szabályozása módosításának szükségességével, időszerűségével, annak szándékával egyet tudunk érteni. Fontosnak tartjuk az európai szintű nyomonkövetési rendszer kibővítését és összehangolását a tagállamok között.

A jó minőségű, megfelelően dokumentált erdészeti szaporítóanyag – köztük a magyar erdészeti facsemete és mag – kiemelten fontos lesz a jövőben a klímaváltozás irányának megfelelő forgalmazás tekintetében, különösen a magyarországi fafaj-gazdagság és a magyar erdők rendkívüli biodiverzitásának tükrében.

Az agro-biodiverzitás megőrzése elengedhetetlen ahhoz, hogy a jövő társadalma megfelelő válaszokat tudjon adni a klímaváltozás kihívásaira, ezáltal tudjuk csökkenteni a külföldi szaporítóanyagok iránti kiszolgáltatottságunkat és *megteremteni a magyar erdészet függetlenségét, illetve biztosítani tudjuk a várható jövőbeli klímavizonyokhoz alkalmazkodni képes szaporítóanyagok használatát a területeken.* Ugyanakkor igyekeznünk kell a déli-délkeleti származások és a szárazságtűrő fajok egyre fokozottabb használatára is.

A Bizottság által bemutatott rendlettervezet-javaslat támogatja az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodást a gazdálkodásban. A szabályozás felülvizsgálatának célja, hogy az eddigi irányelvet rendelettel kívánja felváltani.

A tervezet fenntartja a törzsültetvények/magforrások nyilvántartásba vételének és az erdészeti szaporítóanyag forgalomba hozatala előtti tanúsításának elvét. A törzsültetvények előzetes kiértékelési rendszere, amely során az adott faállomány fenntarthatósági jellemzőit is figyelembe veszik, biztosítja, hogy a megtermelt szaporítóanyag mind a jelenbeli, mind a jövőbeli klimatikus feltételekhez is képes legyen alkalmazkodni.

A tervezetben szereplő, a genetikai erőforrások megőrzését támogató szabályozás segíti egyrészt a genetikai sokszínűség megőrzését, másrészt pedig a jövő érdekében ellenállóbbá tételét. A tervezett nemzeti vészhelyzeti tervek segíteni tudják a szélsőséges időjárási események és természeti katasztrófák esetén fellépő esetleges szaporítóanyag-hiány kezelését. A tervezet nagy hangsúlyt fektet a fenntarthatóságra, az innovatív termelési lehetősé-

gekre, a biomolekuláris eljárások alkalmazására és a digitalizáció bevezetésére. A javaslat ugyanakkor támogatja az ökológiai termelést és az ökológiai fajtákra vonatkozó szabályozást is.

Mire kell mégis figyelniük?

Ugyanakkor már a tárgyalások legelső pillanatától fogva tisztában kell lenniük az EU-rendelettervezet *Magyarországra nézve veszélyes vagy nem elfogadható kitételeivel.*

Éppen itt, a legutolsó fejezetben említett nemzeti vészhelyzeti tervek kialakításával, a fenntarthatósági kritériumok

több fajtánál tettük kötelezővé az alkalmazását. A mostani EU-rendelet módosítási tervezete ezekben a kérdésekben feltehetően nem állítja hazánkat megoldhatatlan feladatok elé. Bár az eddigiekben a tagállamok a saját feltételeikre szabhatták az eljárásaikat, most az egyetemes EU-előírásokat viszont nehéz lesz úgy kialakítani, hogy minden tagállamnak egyszerre megfeleljen, mivel a gazdálkodási és környezeti feltételek annyira különböznek egymástól.

Nagy veszélyt látunk viszont az EU által a rendlettervezetben nagyban támogatott új biomolekuláris technológiák al-

kidolgozásával az őshonos fajok és származások esetén, és egyes hatósági feladatok esetleges átengedett jogkörű alkalmazásával nem tudunk teljesen azonosulni, azokat hazánk számára az EU-val kötelezően bevezetett nem szeretnénk. A tárgyalások során ezekre különös hangsúlyt kívánunk fektetni, mert pl. a vészhelyzeti terv vagy az egyes hatósági feladatok átengedése más szakmai szereplők számára, most még beláthatatlan pénzügyi és humán többletigényeket generálhatnak, ami problémát okozhat a tagállamoknak, köztük hazánknak is, ugyanakkor növelik a szereplők dokumentációs terheit is, amit a rendlettervezet fő céljai szerint mindenképpen el kellene kerülni.

Általánosságban elmondhatjuk tehát, hogy szakmai kérdésekben és eljárásrendekben már a *2003-as rendeletünkben is az EU-irányelv ajánlásánál szigorúbb követelményeket írtunk elő* a hazai szabályozásban, pl. az előírthoz képest

kalmazásának előírásaiban, a NGT-New Genomic Technics (Új géntechnológiák) szakterület előretörésében.

Ezek a kérdések a növényi szaporítóanyagok (vetőmag, zöldségek, kerteszet) esetében még nagyobb problémákat vetnek fel, mint az erdészeti szaporítóanyagoknál, így a többi szakterülettel együtt tudunk ebben érvelni és küzdeni.

Október hónapban megjelenik az EU-s rendlettervezet hivatalos fordítása magyar nyelven, azután széleskörű társadalmi egyeztetést tervezünk a számunkra előnyös szöveget kidolgozására, mely folyamat állásáról időnként tájékoztatást kívánunk nyújtani.

Molnár György osztályvezető
NÉBIH Mezőgazdasági Genetikai
Erőforrások Igazgatósága
Erdészeti Szaporítóanyag
Felügyeleti Osztály
Illusztrációk: **Shutterstock,**
Getty Images, KEFAG Zrt.